

VAN OVER DE IESSEL

april 2018

met in disse editie:

- *'Een 'erinnering' van Albert Greveling.*
- *'Vroage' van Diny Groothalle.*
- *'Bleuende mei' van Gerrie van de Waarde.*
- *''n Oorlog' van Herman Kampman.*
- *'Zes witte stienen' van Jannie Bakker.*
- *'Vrede noa oorlog' van Riek van der Wulp.*
- *'Tulpen' van Henk Hooijer.*

Colofon

•Joargaank 09, Nummer 02

•Utgave: 1 april 2018

•Deur: SchrieversBond Overijssel

Redactie:

- Henk Vos
- Riek van der Wulp
- Lo van der Wulp

Redactieadres: riekenlo@chello.nl (Riek en Lo van der Wulp)

Lay-out: Diny Kloek en Alien Valk

Foto's: Riek van der Wulp en Diny Kloek
of een bi-jdreage van de auteur

Volgende editie: 01-07-2018

Inhold

titel	schriever	bladzijde
Veurblad		1
Colofon		2
Inhold		3
Van de redactie		4
Een ‘erdenking	Albert Greveling	5/6
Hölp in oorlogstied	Bert Wolbert	7/10
Oorlogsverhaal; wa-k nog wete.	Corry Overmars-Kalshoven	11/12
Vroage	Diny Groothalle	13
Oorlogsherinnering	Fenny Martens-Berends	14
Bleuiende mei	Gerrie van der Waarde-Nikkels	15
’n Oorlog	Herman Kampman	16
Wat as...?	Diny Kloek-Wermink	17/18
Zes witte stienen	Jannie Bakker	19/21
Eerebegraefplease Bloemendaal	—	
Vrede noa oorlog	Riek van der Wulp	22
Tommie	Henk Vos	23/25
Tulpen	Henk Hooijer	26
Giethoorn 1940 – 1945	Femmy Woltman-Groen	27/29
Suja suja	Riek van der Wulp	30

Van de redactie...

'Oorlog en bevrijding' wat een belaeden woorden.

Zo lange as de menseid bestiet is d'r oorlog en gevæcht, dat is nog nooit anders ewest en ek bin bange dat et ook niet zal veraanderen

In disse tied kriegen w-j 't uidige oorlogsgeweld via de media, iedere dag allemoale uitgebreid op ons bördtien, d'r liekt soms gien einde an te komen.

De mens kan now ienmoal niet langdurig in vrede bi-j mekaere wonen.

As wi-j et over over de oorlog bi-j ons ebben is et miestal de Twiede Wereldoorlog, die leg et dechtste bi-j ons, door wieten wi-j et mieste van.

1940-1945. Zo'n kleine 80 jaar eleden dat ie begun en nog erdeinken wi-i et ieder jaar.

Ekzelf bin in et jaar veur dat de oorlog bi-j ons uitbrak geboren, maer van de leste oorlogsjoren en de bevrijding wiet 'k toch nog wel wat of. Ie vuulden de spænnige bi-j de olderen en de ontlaedige, toe de Canadezen over de Asselterdiek Gællemuun kwamen bevrijden.

Ook wi-j as redactie van 'Van over de lessel'ebben 't ofgelopen jaar besleuten umme dit keer wat meer aandacht an dit gebeuren te geven deur dit keer met een themanummer te komen.

Inderdoad, 'Oorlog en bevrijding'.

Iedere skriever en dichter mocht d'r op zien of eur eigen maniere invullige an geven.

Dat is inderdoad gebeurd. D'r is vule tækst an'e-leverd, maer et is de redactie op'evalen dat de gedichten en veraelen et mieste over de oorlog goan en dat de bevri-jdige wat minder an bod kump.

Toch leven wi-j ,noadat wi-j bevri-jd bin al 73 jaar in vrede. Loaten wi-j met mekaere die vrede koesteren en trachten te bewaeren.

De redactie weinst oe allemoale vule leesplezier!

Naemens de redactie:

Riek van der Wulp

Een 'erdenking

Een stukkien over oorlogstied veur de schrieverskring NWOveriessel is anleiding veur de volgende opsomming:

40/45, een 'erdenking.

Een zwarte plekke, een opsomming, de twiede wêke van januari giêt vol verbazing en skaamte veurbi-j. Eing-lijk niet allent skaamte, ook verbouwereerd-eid, en een gevuul van onneuzel-eid.

Oe lange uldt mi-j die oorlogstied al niet bezig. Thuus was et toch vake onderwarp an taofel. Jaor-n later las ik, ik weet niet oe vake et dagboek van mien va*, waarin ie de 'ele oorlog deur bleef skrie-m. Later ook nog et dagboek van Roelof Schoonewelle**, de vogelopzetter, ook die man skreef de 'ele oorlog deur over wat er in de Sluus gebeurde, mit soms veur mi-j de meest vremde*** onderwarpen.

'Oeveul jaor 'oolt wi-j mit mekare al niet een stille umgaangk, staon wi-j stille bi-j d' ellende van d'oorlog, 'erdenken wi-j de Sluziger doden... (die 'van de goeie kaante' !). De namen van 'ún bin in stien e- hakt, in brons e-geut-n en waorn veur-e-leez-n.

Wat gebeurde der dan dat ik zo van slag raakte?

De moderne tied..., wat koo-m wi-j meer, en makkelijker, an de weet wat ter gebeurde, niet uut dikke boek-n, maar in korte, dudelijke liesies, liesies mit plaats-n, mit namen, mit daotums...

Ik tikte in: **Oorlogsgraven**

en kwam op de oorlogsgravenstichting, daor tikte ik: **Zwartsluis...**

...rijen namen stroomden binnen

allemaole mit ien overienkomst, mit ién woord dat steeds terugge kwam...

- Jacobus Vogel
- oorlogsslachtoffer
- is 54 jaar geworden
- geboren op 28 februari 1890 te **Zwartsluis**
- overleden op 12 mei 1944 te **Natzweiler**.

zoveul rijen mit namen, en steeds die iene overienkomst: "geboren te Zwartsluis".

Niemand kent ze, 'erinnert zich ze, niemand wet waor in de Sluus ze e woont ef..., wie waarn 'un olders, waarn der ook breurs en zusters, was der een man, een vrouwe, wie waarn mit un bevriend. Waor bin ze naor toe e-gaon vanuut de Sluus veurdat et noodlot toeslug. Wat ebt ze veur wark e-daon en waorumme mûst-n ze dood...

Ja, van een aantal weet-n wi-j wat. Al direct of kort nao ún dood werd er e-treurd, e-jankt, e-vluukt en e-beed-n. Er kwaa m 'erinneringen, 'erdenkingen, beeld-n en namenliesten. Ieder jaor weer een lange rije 'erdenkers bi-j-ien, veur wie wi-j kenden en van wie wi-j vaak et ende wust-n.

En nouw, 73 jaor nao de bevrijding.... Een tikkien op een toetse en der kump een lange lieste... Wie...? Wat...? Waor...?, nooit van e-heurd!.

Albert Greveling,
Zwartsluis

- * Steven Greveling, voor het dagboek:
www.historiezwartsluis.nl
- ** Roelof Schoonewelle, preparateur, ‘de vogelopzetter’, een dagboek van hem is in te zien in Museum Schoonewelle, Sluispoort, Zwartsluis
- *** in zijn dagboek hield hij bij welke dieren werden opgezet. Ieder jaar een lijst met datum en dier op een bladzijde, enkele keren, als in een kasboek, links de opgezette dieren en rechts de Sluziger doden.

Na het roven van de luidklokken werden de doden niet meer ingeschreven in het dodenboek. (dat gebeurde na het luiden) gelukkig hield Schoonewelle de doden bij, zodat de lijst na de oorlog weer kon worden aangevuld.**

Op de lijst van de oorlogsgravenstichting staan 69 namen van Sluziger doden daarvan zijn er 40 Joods. De 10 joodse Sluzigers die vanuit Zwartsluis zijn weggevoerd en zijn omgebracht worden herdacht bij de Joodse begraafplaats te Zwartsluis.

Op de drie herdenkingsmonumenten op de begraafplaats Singel worden 16 personen herdacht.

2 op het grote monument op de begraafplaats

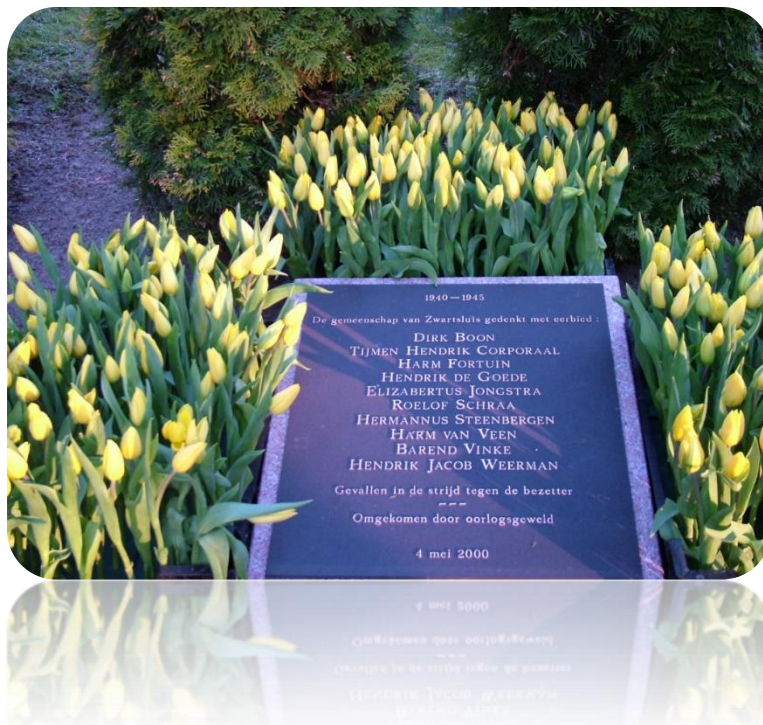
10 op de bronzen liggende plaat bij het grote monument

4 op het Indië-monument op de begraafplaats

De drie jonge mannen die doodgeschoten zijn op de vuilnisstortplaats worden hier niet herdacht

Minstens 49 geboren Sluzigers worden niet officieel herdacht in Zwartsluis, (ruim) 30 Joodse en 19 andere Sluziger burgers).

*Albert Greveling,
Zwartsluis.*

Hölp in Oorlogstied.

Wie weet het allemoal dat de Hongerweenter van 1944-'45 'n drama was vuur Nederland en dan in het biezonder vuur het westen. In de grote steden zo as Rotterdam, dat toch al zwoar was teisterd, Amsterdam, Den Haag en ok Utrecht was het etten beteun en was

der gebrek an hoalt en kollen um het hoes woarm te stokkeren. Doarum trökken de leu, met de fiets, lopend met trekkoar of leuge keenderwagen, 'n lessel oaver veur ear z.g. leaftochten. Vuur ne kom melk, nen stoeten of wat tuffel wörden völle kilometers oflegd. Later in de tied doo het al mer slimmer wörden met het kriegen van etten, trökken ze, woar dat möggelijk was, in bie de boeren in het oosten van ouns laand. Het wadden vluchtelingen in eagen laand. Vuur de keender wörden, duur organisaties dee her en der wadden opricht, onderbracht bie börgers en boeren.

As in september 1944 het zuuden wördt bevriejd is der hop, mer de geallieerden lukt het nich noar het noorden op te trekken. George Bootsma, (1885-1965) van 1916 t/m 1923 directeur van de botterfabriek 'De Eendracht' in Rossum (Ov) woonden met zien gezin in '44-'45 in Utrecht en hee schreef in zien dagbook hoovöl gram tuffel der daags nog te kriegen was op de voedselbonnen. Per dag wörden het meender. Mien oom Dick Meeles (1920-2002), geboren in Rotterdam en doar ok wonend, schrif daags van juli 1944 t/m augustus '45 alles op. Precies gef hee an hoo het der vuur steet met het voedsel in het gezin van ziene oalders, breurs en zusters. Elke wek meender, mangs niks. Stöarig geet hee der met ziene breurs en zusters der op oet vuur ne leaftocht. En as zee dan in het vuurjoar van 1945 helemoal in Twente bint terechtkömmen en bie de familie Wolbert, kot bie Oldnzel, voedsel hebt metkreggen, koomp het der van dat hee in 1947 trouwd met de dochter Gerda. Hoo kan het lopen.

Rossum gef hölp.

Ok in Rossum, 'n kleen katholiek doarp dat ligt tuske Oldnzel en Oatmöske en dootieds heurden onder de gemeente Weerselo, krig te maken met völ leu dee langs komt vuur etten en onderdak. In Rossum, 'n plattelaandsdoarp, was der hoast gen nood wat het etten angeeft. De grote boeren en ok de kleane boeren hebt genug. Met allemoal ear laand en greuntentuin, beest in 'n stal, vearken in 't schot en hoonder in de ren, bint ze gewoon um zölf in ear leavens onderhoud te vuurzeen. Zölfs völ böargers hebt vaak ear striepke greuntentuin. Mien grootvader oet Rossum was doarnöast na drok met ziene tabakspaanen. Want ok het roken mos duurgoan.

As dan Rossum op 2-3 april 1945 wördt bevrijd en der officieel 'n eand koopt an 'n oorlog op 5 mei 1945, is dit ne anleiding, vuur de in september 1944 in het leaven roopen 'Commissie 1945', noa de bevrijding weerum te kieken op het vergangen joar. De commissie döt dit met 'n verslag dat as titel metkrig: 'Hulp in Oorlogstijd Parochie Rossum'. Het verslag wördt oetgevven in 'n klean beukke 9 x 12.5 cm groot en 11 bladzieden dik. Alle gezinnen in Rossum kriegt der een.

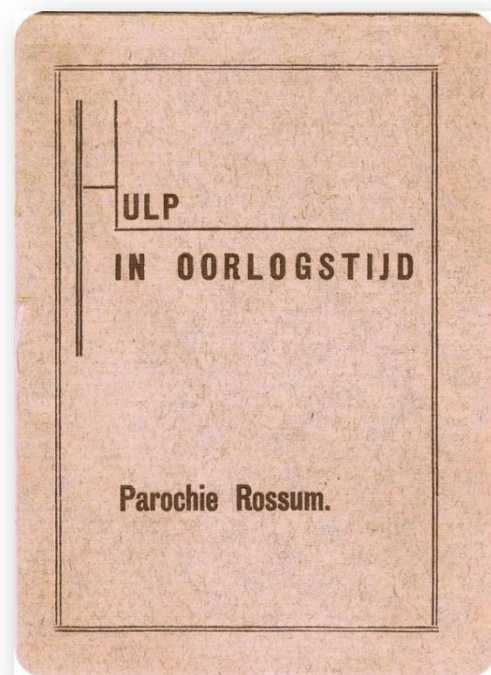
In de inleiding steet: *'Veel is der van de bewoners van Twente gevraagd en ook onze parochie heeft een werkzaam aandeel gehad in de hulp aan anderen op alle mogelijke gebieden. Nooit hebben wij een beroep gedaan op Uw hulp en nu alles grotendeels voorbij is, menen wij, dat u recht heeft op het te weten wat er in onze parochie is gedaan voor de slachtoffers van de oorlog. Een kort overzicht moge dat duidelijk maken.'* De parochie Rossum, woar ounder de Marke Rossum (doarp), Voalthe en Lemsel heurden, har geschat zo'n 1500 inwoners.

Noadat in september 1944 de Aartsbisschoppelijke Hulpactie was begunnen wöörden der in de parochie Rossum ne commissie beneumd.

Zitting hierin hadden nöast de kaploan ok 'n zestal inwoners van Rossum, böargers en boeren van betaansie. Ok wöörden der zes leu beneumd dee de bool mossen anjagen. De parochie wöörden opdeeld in sectoren en alman kreeg bezeug van de anjagers. In het verslag steet:

'Ook de weinige protestante gezinnen werden ingeschakeld en zij hebben trouw hun medewerking gegeven'.

De eerste collecte, holden in de keark, leaverden 2037,50 gulden op. Twee poaters oet Utrecht, gungen op eagen initiatief der op oet en haalden bie zo'n 30 gezinnen 27 mud tuffel en 25 mud row op. De commissie was met disse solo actie nich zoa bliej en schrift dat later ok in ear verslag. De tuffel en row kwammen wal good terecht.

In januari 1945 wöörden de acties van de commissie in de parochie duur de Duutsers verbödden. Doarum wöörden der ne semi officiële instelling opricht, de I.K.O. (inter kerkelijk overleg) Op de achtergrond döaden zee hetzölfde. Het I.K.O. wus völ etten bie mekaar te gadderen en dat via de P.H.B. (plaatselijk bureau holder) en de provinciale voedsel autoriteiten noar het westen te transportereren.

De 2^e collecte in Rossum in de keark leaverden 1818,50 gulden op. Het was allemoal nich genug. De toostand in het westen wöörden met 'n dag slimmer. Kaploan Koopman oet Utrecht koopt preaken en gef 'n beeld van hoo slecht het der vuur steet. De bevolking doar komt um duur keulte en armoed. De leu van de commissie goat in drie dagen tied alle leu in Rossum langs en loat ze tekenen wat ze könt missen. Bie 'n A.B.T.B. (Boerenbond) wördt in de dagen doarnoa bie mekaar bracht: 5485 kg. tuffel, 897 kg. haver, (bie 'n A.B.T.B, direct plet tot havermout), 82 kg. spek,

2400 eier, 87,5 kg. doperwten en boanen, 176 kg. wortels, 15 wörst, 75 kg. knolrapen, 36,5 fleske öllie, 113 kg. stoet, 25,5 kg havermout, 10 blik vlees, 21,5 kg. grutterswaren, 2 zäk met melkpooier en 10 pond botter.

Vuur zo'n klean doarp 'n onwies mooi resultaat en dat in't lest van 'n oorlog. Alles geet zoa rap möggelijk noar de gaarkökkens, zeeke leu, jonge moders en bejoarden dee het zwoar hebt. Mer het is nog nich genug. Völ vaders ontbrekt in de gezinnen um te veurzeen in etten en doarum wördt de keender oetzunden noar het plattelaand. Ok de parochie Rossum krig het verzeuk um 70 keender op te nemmen. Der wördt genug plaatsen anbödden en op 1meert 1945 geet der ne rieke koetsen met de boeren op 'n bok noar Delden um de eerste 58 keender op te halen. Zee wadden 4 dagen onderweg west en zagen der slecht oet. In Rossum kregen ze volop te etten, zölfs zovöl dat ear mage het nich kon verdreagen. In het verloop van meert 1945 wörden in Rossum mer leefst 250 keender opvangen! Doarbie kwammen vanoet Hengelo, dat in oktober 1944 vuur 'n deel was platsmetten, leu vuur onderdak en wadden der ok nog de onderduikers en stakende leu van 't spoor.

Het wörden 1 april 1945, 'n Eersten Poasdag. In Rossum wadden zoavöl leu onderbracht dat de keark te klean was vuur de twee missen dee der wörden holden. Ne dearde mis was neudig!

In dee dagen höl de commissie ne inzameling van kleeer en konden de honderden vluchtelingen good en woarm wörden antrökken. Zo'n 400 leu wadden der in de parochie Rossum tiedelijk bie kömnen.

5485 k.g. aardappelen,
 897 k.g. haver die terstond werd
 geplet tot havermout.
 82 k.g. spek (o, hoe moeilijk te
 bereiken!)
 2400 eieren,
 87½ k.g. erwten en bonen,
 176 k.g. wortels,
 15 wörsten,
 75 k.g. koolrapen,
 36½ fles olie,
 113 k.g. brood,
 25½ k.g. havermout,
 10 blik vlees,
 21½ k.g. grutterswaren,
 2 zak melkpoeder,
 10 pond botter.

De bevrijding

Doo kwam de bevrijding. De eerste Engelse tanks rolden Oldnzel binnen op 'n 2^e Poasdag, 2 april 1945.

In het verslag steet: *'Zee brachten op 3 april een bezoek aan het landelijke Rossum. Wij waren vrij, vrije burgers in een vrij land! Weg met de schrik en angst van de dagen van de bezetting, we kunnen weer op de weg komen zonder gevaar van gepakt te worden, weer slapen in ons eigen huis, ons eigen bed. We kunnen weer rijden op onze fiets. Je kunt het je eigenlijk niet voorstellen.'*
le veult hier de blieje emotie.

Noazorg

'n Oorlog was vuurbie, mer de umstandigheden wadden der vuur de leu oet Rossum en ok de vluchtelingen nich direct better op wörden. Der wadden familieleden um het leaven kömmen, de stad was in puun smetten, ear hoes was der nich meer of alles was gapt. Hölp bleef nog zetke neudig. In Rossum gungen de wichter van de Katholieke Actie round bie de leu um nog wat spul op te halen, spul wat nog mist kon wörden. Ze haalden op: 30 lakens, 20 slopen, 54 haand- en theedeuk, ounder en boavenkleer, 16 moltondekkens, gewone dekkens, ne grote partij linnen, (zoa oet de kast bie de boeren), keenderkleer, jäs en boksen, ne partij coupons, wol, schoon, en 6 köarf vol met kökkengerei. Doarnöast ok nog wat ber, steul, toafels en kachels. Rossum löat zich nogmoals weer van de beste kaant zeen. En ik deank dat dit ok opgeet vuur de meeste doarpkes en an de oostkaant van ouns laand.

Ne 3^e collecte bracht ok nog 1468,00 gulden bie mekaar.

Mer het belangriekste was dat al dee vluchtelingen of tiedelijke immigranten, zoas ie ze neumen wilt, kluur op de wangen kregen. En doar gung het um.

Op woensdag 20 juni 1945 gung der 'n transport vanoet Rossum van gezoonde en lachende keender weerum noar Utrecht, noar ear oalders en familie. En op 3 juli 1945 vertrökken der vanoet Rossum dree autobussen vol met keender noar ear woonplaatsen Utrecht, Schiedam, Rotterdam, Den Haag en Amsterdam. In het verslag steet:

'Zij waren beladen met goede gaven uit Twente, zelfs konijnen, waar ze op de boerderij voor hadden gezorgd, vonden een plaatsje bij de grote stapel bagage.'

De commissie sprek ear dankbaarheid oet an de bevolking. Zee hadden de lat mangs hoog legd, mer wadden nooit in 'n stek loaten. Het verslag slöt of met: *'Moge God, aan Wien iedere goede daad voortkomt, ons verder helpen, ons zelf, ons gezin, ons vaderland in een nieuwe tijd van welvaart en vrede.'*

Ondertekend met: *'De Commissie 1945.'*

Bert Wolbert, geb. Rossum (Ov.)

Bron: Boekje: 'Hulp in Oorlogstijd, Parochie Rossum', Uitgave 'Commissie 1945', najaar 1945.

Oorlogsverhaal; Wa'k nog wete.

Mi-jn erinneringn beginn al eel vrog. Mi-jn moeder zei vake: "Kind dat kun je niet weten, daar was je toen veel te klein voor", mar ik wete wel een antal dingn uut de oorlog.

Mien erinneringn uut die tied an die oorlog beginn in Ter Aar een dörpien dichte bi-j Gouda.

In januari 1942 bin 'k geboren, op een àrreke, de oorlog was een joar an de gang.

Wi-j laang aan een diek woar gien weg op was, alleent grös. Achter de diek was een stuk gruun en ietsies vadderop stunn wat uussies.

Mi-jn erinnering uut die tied is veurnamelijk in beelden en geluden.

Ik wete nog det wi-j 's oams an de binnenkante van de roeten verduustering adden(uut ver-alen weet ik det et verduustering enuumd werd).

Et waren een soort roze/lichtbroene platen (ik denke now, det det dik karton was) met twee dikke ölten latten der oaverlangs op, ik kan ze nog zo veur mi-j zien.

Later eb ik eurd det det mos, van wie det weet ik now nog niet.

Et zal wel een verordening van de regering ewest em.

Ik wete ook nog, det er vliegtuuëng oaver kwamm, vake eel leeëge oaver ons en, ik was dan arstikke bange veur det nare lawaai.

Op een keer stun ik met mooi weer in et loopekke op et stuk gruun toen der weer zukke vliegtuuëng oaver kwam. Mi-jn moe kwam der an draam en trök mi-j met geweld uut die boxe en vleuëg doods bange met mi-j noar binn. Wi-j, mien grote zus, mien mamme en ik kreüpm in et donkere veuronder. Et vliegtuug skeüt retteketteteket, et sloeg um ons en in, met völle kabaal. Wi-j bin bliem zitten tut et een ele poze stille was.

Toen wi-j buten kwamm waren der vlak bi-j mi-jn loopekke, diépe grote zwarte gaten in de grond en mamme mos skreien.

Later eb ik wel ies edacht; As wi-j eraakt waren was de arrek ezunken en waren wi-j verdrunken.

Der was in die tied oaste gien melk te krieëng en pappe ging as et donker was bi-j boeren uut de bussen die an de weg stunn mellek veur mi-j jatten. Soms waren der al anderen em veur ewest want dan lag der kroos op de melk. Of ik dit wete van mi-jzelf of van ver-alen det weet ik niet. Ik denke det dit ge-eurde ver-alen bin.

Mi-jn grote zus en ik sliepm in de achterste sloapkamer, der stund ién

twiepersoonsbedde (woar wi-j in sliepm) en een opklapbedde in.

Der lag zeil op de vloere een bettien gelig was det.

Op een gegèem moment waarn der soldoatn in onze sloapkamer. Woarumme? Gien idee.

Wi-j laang al in bedde. Die soldoaten adden van die grote, oge skoënn an. Zie dreijden met de akkn van die skoënn ronde broene gaten in et zeil. Der zatten der een eleboel in en die em der ook nog eel lange in-ezèten, want der zal wel gien ni-j zeil eköcht kon worn. Die soldoaten bin niet lange bi-j ons in uus ewest.

Ik was mar een ielig, mager, klein kind en ad last van klieren in mi-jn als.

Doar bin ik met mamme veur noar de dokter ewest. Ze mos met mi-j noar et zieken-uus. Op een dag kwam der een zwart ri-jtuug met een peerd der veur en doar mossen wi-j in goan zitten. Toen wi-j oaver de diek reden kwamm der weer vliegtuuëng oaver.

De koetsier stopte en wi-j mossen der uut en in et lange gros onderan de diek goan leeëng. De koetse ging een ende vadderop op stille stoan. De kogels sloegen rondumme ons in de grond en et peerd steigerde eel oge en wild. Wi-j werden niet eraakt, oaveral waren diepe gaten in de grond eslaang, net as toen, toen ik in det loopekke ad estoan.

De reize werd vervolgd en de dokter zei waarschijnlijk det die klieren der uut esneden mossen worden, want ik wete det mien mamme zei: "In mijn kind wordt niet gesneden"

De klieren in mi-jn als bin vanzelf vut egoan, of ze bin noar binne eslaang want bi-j toeren bin'k now nog wel ies, knap klierderig.

In de zeumtiger joaren werd ik 'snachens een keertien wakker van vliegtuug lawaai. Het gaf een vremd brommend geluud, ik kon et niet thuisbrengen.

Bange bin ik nooit, mar toen wel. Ik was nat van angstzweet en mi-jn àrte bonkn mi-j in de strotte.

Ik eb mi-jn man wakker emaaft en evroagt of i-j wus wat det veur geluud was, i-j is drie joar older. I-j wus et wel, et was een bommwàrper uut de oorlog die oavervleuëg. Noa al die joaren zat die angst dus nog diépe in mi-j, eel ampartig.

Corry Overmars,
Hasselt.

Vroage

Een kraantenfoto den mij niet lös wil loaten
ik zag 'n tank, een truck en vier soldoaten
zwoare bepakking, bewapend tot de taande
en allemoal een wapen in de haande

Der stun det noa het vallen van de muure
de dreiging groter is e'wördn, geen sinecure
met vredesmissies ko-w niet meer volstoan
het leger mut veraandering ondergoan

Noe wördt der oaldgedienden in e'zet
um jonge garde weer te leren vechten
defensie wördt veurzien van ruum budget
um doarmet de geschillen te beslechten

Toen ik det las toen zakken mij de moed
ik weet het niet meer, is dit fout of goed?

Diny Groothalle, Den Ham.

Oorlogsherinnering

Het is noew drie en zeumtig joar geledn
 Det ziej oons toe de vriejheid gaam
 Het waan diej flinke soldoatn
 Diej toe heur leam doar hebt eloatn
 Op,n witn steen leas ik noew heur naam.

Ik was toe nog mar nen klean meiske
 Van den oorlog hak toe ginne besef
 Den oorlog wun a rap vergetten
 Waant elkeen har wear wat te etten
 Noew besef ik pas wat oorlog gef

Zo leup ik laanks de riege witte zarken
 Met mapleblad of'n kruus er inn graveert
 Zee röst hier inn schoot van moder aerde
 Want vriejheid det was heur waerde
 Doarum wödt noew heur graf beheerd

Opeens heur ik de veugels fluitn
 Nen symfonie den brek doar lös
 Op de graam leang völle mooie bloem
 Ik heurn de biejn doar zaggies zoem
 Ne gieteling zat biejn steen op't grös.

Ik leup noa veurten en bleef eam stoane
 Bij het grote witte monument
 Their names liveth for evermore
 Leazen ik inn grote letters doar
 Ziej gaam oons leaven nen fundament.

Fenny Martens,
 Hellendoorn.

Bleuende mei

*'t Was zo'n mooie mei toen;
De bomen die bleiden en oaveral det prille,
frisse veurjoarsgreun
Het vee in de weide, de vogels an 't nöstelen
Wied vot donkere wolken, mar die worden nit
beneumd.....*

*Toch, op een vrogge margen,
de boeren waren nog an 't melken
toen worden de mooie veurjoarsdreumen verstoord
Vliegtugen roasden, de bommen die velen;
begin van een waanzinnige volkerenmoord
Vief dagen gevechten, dan de capitulatie
Deur de bleuende mei trok het spoor van de dood
De rouw, de verslagenheid, de grote ontreddering
In een paar dagen tields kwam een heel volk in nood*

*Vief joar van bezetting, ontnommen de vriejheid
De helse oorlogmachine die roasden mar deur
En woarumme? Woarumme?
Vroagen zonder een antwoord
Die waanzinnige toestand, waar deenden die veur?"
Onwetend, as kind, kwammen later de vroagen
an de olders; een verwiet, een veroordeling van mie
Det mensen vot ehaald worden en doarnoa vermoord
Hoe kon det gebeuren; iele waren dr toch bie?*

*Vief joar onderdrukking, vief joar van verzet ok,
Van honger, van haat, angst en grote onmacht
Mar in een bleuende mei kwammen de dappere bevrijders
En hebt in ons land weer de vrede ebracht
Zie kwammen oaver zee, wied van huus gaven ze eur leaven
In een veur eur totaal onbekend land
De uutgestrekte velden met riejen witte kruzen
Bint nog altied de stille getugen doarvan*

*Zo lange al vriejheid, zo lange al vrede in Nederland
Het gedenken zeker weerd
De waanzinnige oorlog die doar an veurof ging
Helaas hef de mensheid doar niks van eleerd
De media brengt 't ons dagelijks bie nog
De oorlog roast deur, dan weer hier, dan weer doar
Ontluusterende beelden van angst en ellende
De vroage: Woarumme? Worden nog nooit beantwoord*

Gerrie van der Waarde, Wesepe.

'n OORLOG

't Is meer dan zeumtig joar e'leen.
Maar 't is goed da-w 't nog eens heurt,
da-w nog eam terugge kiekt
op wat ter toen hier is gebeurd.

Want kiek noe is noar oonze wereld;
oaveral is narigheid,
oorlog en discriminatie,
wanneer wö-w doar is van bevrijd?

Want wreedheid is ter völ te völle,
sommigen van oons bint blind.
Oorlog kan der aaltied kommen,
zolang as ter meansen bint.

Maar loa-w oons doar toch teeng verzetten,
zoas de verzetsluu hebt e'doan.
Dan kan wean, daw met mekaar,
al die ellende könt versloan!

Herman Kampman,
Hellendoorn.

Wat as...?

Tussen oale foto's vun ik een klein gruu buukie.

De foto's en wat aandere oale papieren kwamen uut mien oaldershuus.

Bewaard, zoas zovake, in een oald koekblik.

Op de veurkaante van het buukie stun in dikke zwarte letters:

"Oorlogszakboekje".

Doarboam e-stempeld: 5^e Regiment Veldartillerie.

Ok de naam van mien va stun op de veurkante van het buukie.

Ik had dat buukie nog nooit earder e-zeen en nieuwsgierig begun ik der in te bladern. Het buukie stun vol met artikelen die ope-volgd zol'n mutten wödden as der oorlog zol komm'n

Binn'n in 't buukie een paar stevige kartonn'n kaarten. Iene waarop de persoon in kwestie zien testament kon maken, en een Berichtkaart.

Beide kaarten mussen in geval van narigheid noar Het Informatiebureau van het Nederlandsche

Roode Kruis in 's

Gravenhage e-stuurd

wödden.

Ik vun het jammer dat ik

dat buukie noe, zo'n

20 joar noa mien va zien

oaverlieden, pas in haande

kreeg.

Ik had doar graag mear

oaver willen weten.

Ik weet wel dat mien

va in de mobilisatietied

was ope-ruupen.

Hij was met zien ofdeling

ingekwartierd in

Oostkapelle op Walcheren.

Hij vertell'n dat ze zich

doar gereed hadden mutten

hoalen veur vertrek noar

Engeland.

De boot den ear op zol

halen is nooit e-kumm'n,

en hij is met zien

kammeröa, noa de

capitulatie lopend en liftend

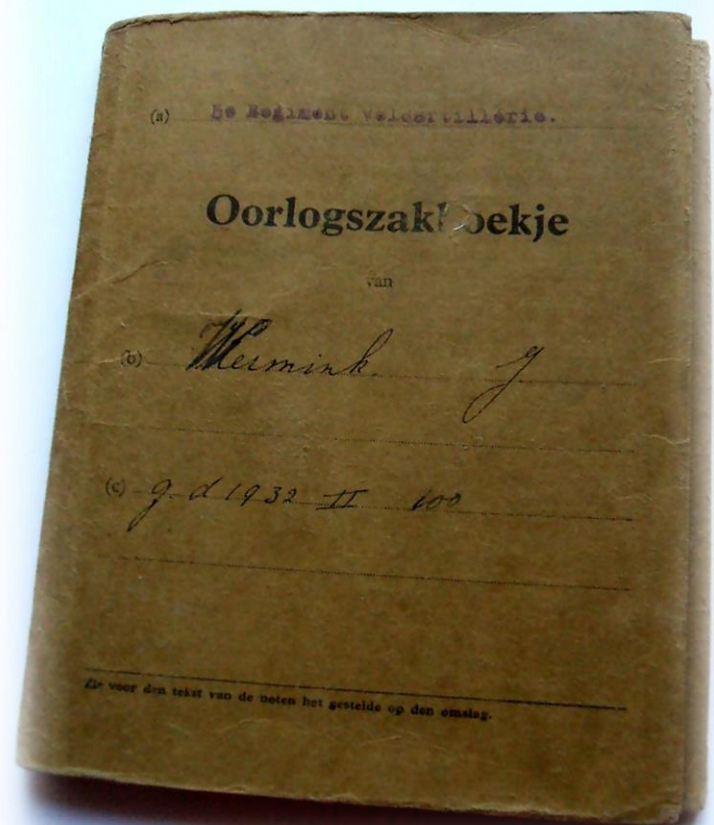
wear noar huus egoan.

Wel was der een

vriendschap ontstoan met de Zeeuwse familie, woar hij zo wärm was

ontvangen.

Wiej gung'n in de veurige eeuw dan ok geregeld in Zeeland op vakaansie!

Mar wat as...die boot wèl was e-kumm'n?

Wat as...die beide kaarten ine-vuld Den Haag hadden bereikt?

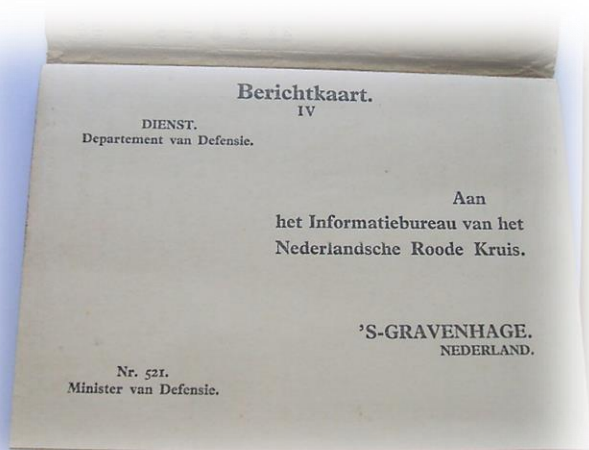
Wat as de man van het "**Oorlogszakboekje**", mien va, nooit mear thuus was e-kumm'n ?

Dan was dit stukkje wellicht nooit e-schreven.

Mar hoevölle jonge kearels loopt er in disse tied nog rond met zo'n buukie op zak?

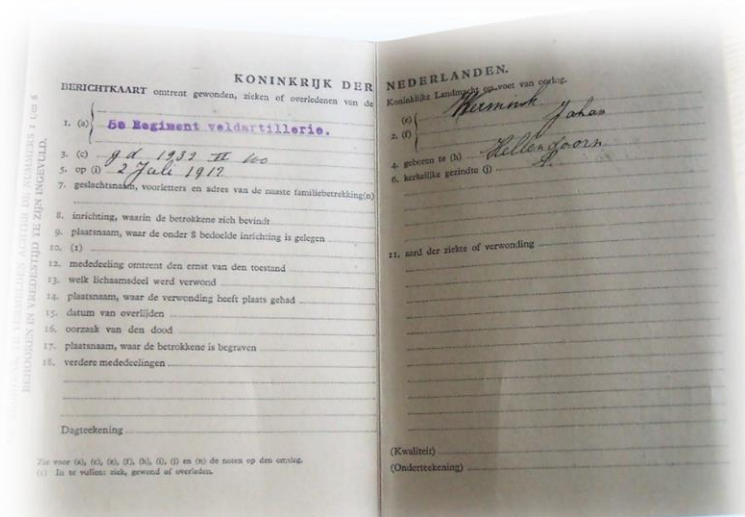
Of heden ten dage waarschijnlijk een modernere versie van zo'n buukie?

En hoevölle jonge vrouwleu, wichter en oalders ziet ear man, vader en kind, met armoed in 't hatte, vertrekk'n noar plaatsen woar 't onveilig is?

't Is good um te herdeanken, mar zeker ok um te deanken an al die mannen en vrouwen die in disse tied nog ear leam op 't spel zet veur vriejheid en vrede...

*Diny Kloek,
Hellendoorn.*

Zes witte stienen

D'r stoan zes witte stienen
op d' oek van 't kærkof.
De stienen netties onderöllen,
de rest vergoan tot stof.

Zie meldden eur vrijwillig veur
een oorlog, værr' van uus.
Goedsmoeds bin z' in eur kist' estapt:
Íene vlucht, met kærst weer thuus.

Zie bin et donker in evleugen,
muun weinig em ezien.
Zat Newport Tinley an et stuur?
Of B.M. Pick misskien?

Een rustig, monotoon gebrom,
officier Howard vast' op wacht.
Was Taylor soms in sloap evalen?
't Was donker en 't was nacht...

Jannie Bakker,
Genemuiden.

Waren z'al op de terugwaeg soms
en was eur missie kloor?
Oe vuulde C.C. Hayes em dan?
Pas ienentwintig joor...

En sergeant B.S. Nixon,
De oldste van et stel?
Ad ie een vrouwe, kienders?
Op zien leeftied kan dat wel...

Zie ronkten in et donker
op eur bestemming an.
Zie bin al boven IJhorst,
Een dek uur nog, en dan...

Een knal, en vuur: etröffen!
Paniek, en ieder wet:
Veur ons is 't of-elopen...
Misskien een lest gebed?

Zes witte stienen in IJhorst
Erinneren an eur leven
dat ze, veur onze vrij-eid,
veur vremden em egeven.

Eerebegraefplaese Bloemendaal

*Een paer daegen vri-j en een strakblauwe lucht:
De kust lokt, de duinen, de zee.
Nærgens puurder et lecht, nærgens frisser de wiend,
Zaad onder oen zolen, dan een meeuwe die mient
Dat et straand zien gebied is, van zien volk allient,
En krijsend zien mienige dielt...*

Zo gebeurde dat dus, in 1940. Zie dachten dat ze et goed veur mekaere adden, de Nederlanders. Goed, de economie zat wel in een dip, mæ d'r waren sociale veurzieningen, gieniene oefde van onger umme te komen. En zie adden een mooi, fris en vruchtber laand an zee en een VOC mentaliteit ummers? Et kwam wel weer goed...

En dan kump er opiens zo'n meeuwe te krijsen. Zien wille oplaegen en et gebied opeisenen.

*Et straand achter ons en een
pad deur de duinen.
Opiens is er stilte en rust, en wi-j
struinen
Langs stoer ruisend elmgrös en
doornige struken
Vienden vreedzeme duinpannen,
Plækkies die aa'w niet zuken
Raeken lös ier van please en
tied
En bedekken wat ier ooit is
geskied...*

Die meeuwe, of adelaar, wat et ook mæ was, i-j duldde gien tegesproak. En wie et niet met em iens was, of em verzet, die wörde op-epakt, gevangen ezet, vereurd en emærteld, op transport esteld of direct dood eskeuten. Dood-eskeuten wörden ook gewone, onskuldige meinsen, as vergelding veur acties woor zo gauw gien skuldige veur op-pakt kon wörden. Dood eskeuten op de plæk woor ie ook in zien eigen gegraeven graf begraven zollen wörden: naemloos, allient of met een paer man tegelieke. In de duinen bi-j Bloemendaal, bi-jveurbeeld...

*Een bōrdtien, een pijle, wi-j volgen et pad.
Een duin op, een trappe, een bocht.
Dan leg ie door veur ons, oasembenemend,
Vol sobereid eervol ewrocht.
Umærmd deur een duin, beskut en
beskærmd,
Deur moane ekoesterd, deur zunne
verwærmd
Rust door et verzet, met al zien veraelen,
Dat moedig gedrag met de dood mos
betaelen...*

Noa de oorlog bin ze evunden: meer as 400 elden onder et duinzaand wæg-moffeld, verdonkeremoand. Wat verdiept in een oge duin is met zörg een plaese veur ze emækt, een erebegraefplaese. Op die mooie, stille plæk in de duinen bin ze erbegraeven, niet langer naemloos now. Een leggende stien met eur naeme en een tækste, een levensmotto markeert eur plæk. Bekenden noast onbekenden, christenen noast communisten. Tussen alle mannen iene vrouwe:Hannie Schaft, et maegien met et rooie oor: Zie diende. Ook Johannes Post leg er, noast zien bruur Merinus: God vergist Em niet. Een vlage, een klokke en oge op et duin een kruus...

*Zuchten en zwiegen
Eerbiedig erdeinken
Oe 't ook zij,
Ier is 't altied 4 mei...*

*Jannie Bakker,
Genemuiden.*

Vrede noa oorlog

Gien aet is zo groot

as de aet
van een man,
die zien zeun' an de oorlog verleur.

Gien smærte zo diep'

as de smært
van een vrouw',
die alles mos offeren doorveur.

Gien angst is zo skærp

as de angst
van een kiend,
zien wereld in vlammen vergoan.

Gien skaemte zo skrijnend

as de skaemte
van um,
die in d'oorlog verkierd ef edoan.

Gien vreugde zo laangk

as de vreugd
van een meid,
as eur liefde d' ellend' overleeft.

Gien rouw smet zo zeer

as de rouw
van een vent,
die "gien" toekomst tesaemen beleeft.

Gien bliedskap zo bried

as de bliedskap
van un,
woor in dankbereid stærk wördt erdacht.

Vergeving, gemieend

van de mens
die beseft
dat de "vrede" dan pas wördt ebracht.

Riek van der Wulp, Genemuiden.

Tommie.

Oons asbakkenras hondtie, Tommie, ik vermoed è-nuumd noar de Engelsen die ze ök de Tommies nuum, gung al vaste veur de deure liggen. Zien koppie tussen de veurpoten en noar oons umme kieken, zo van, go-j nog niet met?.

As hij dat deed, et was een hij, dan was er weer wat op komst.

Het leup tegen et ende van de tweede wereldoorlog.

Niet veule later dan dat hij doar veur de deure was goan liggen kwaam er vake vliegtugen over zowel uut et westen of uut et oosten Of er worde op de deure bonst deur iene die een berichie over mus breng.

Ik heb nooit begrepen woarumme dat was. Later, mar ik heb er nooit umme dürm te vroagen woarumme dat gebons op de deure was. Toen ik wat dingen bi-j mekare begunne te breien was et mi-j dudelijk dat er dan weer en razzia of wat aandere op komst was. Tegen et ende van de oorlog kwaam er Duutse soldoaten die op de vlucht waarn an de deure umme te kieken of wi-j nog een fietse of aandere vervoersmiddeln hadden. In dezelfde tied, veur mi-j eigenlijk nog niks an de orde tussen goed en kwoad keken wi-j tegen et einde van de oorlog met de hele buurte noar twee vliegtugen die in een luchtgevecht bezig waarn. Gevecht op leem en dood.

Weet gelukkig nog niet meer welke van de twee braandend noar beneen è-goane was. Ik heb er later ök nooit umme vroagt. Mien breurs die er noadat ien van die vliegtugen neer è-scheuten was en doar direct hen woln, muggen dat niet van mien moe.

Mar hoe lukt et umme jongens in de leeftied van veertien, vieftien joar, doar van zoiets spannends weg te hoaln as de aandere jongens uut de buurte doar hen stoeft.

Stiekum waarn mien breurs d'r ök tussen uut è-knepen.

“Moe”, zee iene van mien breurs die doar ök è-west was en er helemoale niet meer andacht dat hij doar niet hen mug,

“d'r lag een vinger met een een trouwring er nog an en toen kwam er iene die scheuf die ring van die vinger en stak die ring in de buze en gooide de vinger weg. Dat vund ik wel zo gemeen”. Wat hij zo gemeen vund weet ik nog niet, woarumme het gung, de vinger of de ring.

Oorlogsleed in de neutedop.

“Heb ie ök al heurd dat wi-j niet meer bi-j Mensekoop in de schuulkelder hoeft, de koom'de nach”? Schuulkelder betekende in dit geval een plekke onder de opkamer woar ok nog allerlei ingewekte spuln stun. De buurman kwam dat an mien vader vroagen.

Wi-j mussen sinds een paar dagen doar 's nachts onder de vloere umdat de vluchtende Duitsers hadden è-dreigd de brugge woar wi-j dicht in de buurte woon op te bloazen. De brokstukken kun dan ver genoeg in de rondte vliegen zodat wi-j doar wat van op de kop kun kriegen.

Mar de Duitsers die de brugge mussen bewaken waarn al op de vlucht è-sloane zonder dat ze de brugge hebt loaten explodeern.

Dus doaromme hoefden wi-j niet meer onder de vloere. De springstof was inmiddels van de brugge haalt en een dag later zag ik dat een peloton Duutse soldoaten of è-voerd worn noar et gemeente huus. De bevrijders waarn dus al dicht in de buurte.

Ze hadden inmiddels de boerderi-je van Graads Supèr al plat è-scheuten. Ze hadden heurt dat doar nog Duutse soldoaten in zult zitten. Nee dus, mar Graads Supèr was wel dood è-scheuten toen hij noar buten leup de Zwarte weg op en vol è-raakt worn. Later worde beweerd dat iene die een hekel of wat dan ök an Graads over die Duitsers tegenover de Engelsen è-leugen had. Dat is volgens mi-j noadien nooit uut è-zöcht.

Een dag of wat later kwaam er Engelsen met tanks en gevechtswaagns het dorp in. Groot feest natuurlijk.

Bi-j et cafe van Jo Holthuis stun ze onder een kastanjeboom van allelei lekkere ding die wi-j normaal ök niet kregen en zeker in de oorlog niet had hebt, uut te deeln.

Ik kreeg een peerd en wagentie van sukela. Mar mus die wel deeln van mien moeder met de rest van de familie. Et peerdtie was mi-j al uut de haanden è-valn en toen was et deeln ök al wat makkelijker.

Dat is wat ik mi-j van de Engelsen kan herinneren. Dat is niet veule mar dat kan ök niet want ik was nog gien vier joar toen dat allemoale gebeurde.

Volgens mi-j waar ze ök al rap weer vertröökken.

En van de Duutse soldoaten weet ik verder ök niks dan dat et moffen waarn.

Wat dat ök mocht wezen.

Was er dan verder in de oorlog niks gebeurd in oons dorp?

Jawel mar bi-j oons thuis worde doar niet over è-proat,

Later kreeg ik te heurn woaromme mien vader een pose weg è-west was.

Hij mus veur de Duitsers warken en schaamde zich er veur dat hij dat è-doane had. Noadien sprak mien vader er nog wel is over, hij mus er veur noar Oostenriek. Een prachtig mooi laand zee hij. Volgens mi-j is dat de ienege keer dat hij in het butenlaand è-west hef. Mien moeder is er later toen ze al weduwe was ök een keer hen è-west saam met heur buurvrouw met een busreize. Ök umdat mien vader doar al è-west was wol zie et ök wel is met maken.

Toen ze weer in huus was kwaam er grote verhaaln hoe mooi het doar was. Maar zei ze, "ik goa doar nooit weer hen". "Woaromme niet" vreuge wi-j. "Veuls te verre van de kinder of", was et antwoord.

Nee mien vader was gien held in de zin van het woord umme wat heldhaftigs te doen zo van kiek Marten is. Maar hij pakte wel heel rustig een Engelse soldaat zien geweer of toen die een nog achtergebleven Duutse soldaat die zich wat stiekem gedreug in et vizier kreeg en op die soldaat wol schieten
 De Engelse soldaat keek mien va an wat heb ik nów wan de broekspiepe hang.
 Mien Vader gaf et geweer weer trugge en zei,: “niet meer en schudde van nee”.
 De Engelse soldaat hung zien geweer weer over de scholder
 De vrede was in oons dorpie in het klein al è-sleuten.
 Dat was toen, en wi-j leeft nog steeds in een klein laandtie woar al joaren gien oorlog deur legers uut è-voerd wordt. Geklaag en aandere ding die wi-j belangriek vind hebbe wi-j genög mar vergeleken met aandere laanden bint wi-j barre gelukkig. As de regering now ök nog is probeert een keer een eerlijke verdeling te maakn onder de mensen komp et misschien toch nog een beetie goed.

Hoogeveen,
 Henk Vos.

Tulpen.

Umme onderduikers uut het moerasgebied rond Zwartsluus te verjagen, werd dit gebied an 't ende van de oorlog deur de bezetter onder water 'ezet. De plaatselijke bloemist de heer Greveling hef – om zien handel te bescharmen – daarop de tulpebollen uut zien tuun 'ehaald en in de grond van het daornaost - maar hoger - gelegen kerkhof 'epoot. Dizze tulpen (toch Nederlands nationale bloem) stunden volop in blui toen op 16 mei de Canadezen Zwartsluus kwamen bevrijden.

Zölfs op het karkhof werd dus de bevrijding – de nije lente – 'evierd. In hiel wat Sluuziger (Zwartsluzer) huuskamers hef die dag tulpen 'estaone, want het kasboek uut die tijd vermeld dat op 14 april de dagomzet 4 gulden was en op bevrijdingsdag, 16 april maar liefst 276 gulden.

Dit lied is geschreven op de melodie van "The French Song" gezongen door Lucille Starr.

Tulpen bluiden, as nooit.

't Was zo donker, zo somber die jaoren
De bezetter had 't land in de macht.
Veur de meinsen die snakten naor vrijheid.
Was 't vief jaoren as ien lange nacht.
Maar 't duuster verleur
En de zonne brak deur,
Al het leven begunde opnij.
Tulpen bluiden, als nooit, 't was weer lente
Ook de Sluus was gelukkig weer vrij.

Hiele straoten die kleurden oranje.
't Rood-wit-blauw, kreeg een plek in de wiend.
Juichend groette de driekleur de vrijheid.
Dat symbool van wat Nederland biendt.
Want 't duuster verleur
En de zonne brak deur,
Al het leven begunde opnij.
Tulpen bluiden, als nooit, 't was weer lente
Ook de Sluus was gelukkig weer vrij.

En 't Wilhelmus dat was weer te heuren.
Nou, niet langer meer angstig en zacht.
Maar uutbundig, spontaan en gelukkig,
Vuul te lang had men hierop 'ewacht.
Want 't duuster verleur
En de zonne brak deur,
Al het leven begunde opnij.
Tulpen bluiden, als nooit, 't was weer lente
Ook de Sluus was gelukkig weer vrij.

Want 't duuster verleur
En de zonne brak deur,
Al het leven begunde opnij.
Tulpen bluiden, als nooit, 't was weer lente
Ook de Sluus was gelukkig weer vrij.

Henk Hooijer, Zwartsluis.

Giethoorn 1940-1945

Plotseling is het oorlog en dat betekend dat er een vijand is. Onbekende meensen worden opiens vijanden van enaander. Mit mien 7 jaor begreep ik niet zo goed wat oorlog eigenlijk betekende.

De skoelekiender waren die dag vri'j van skoele en vanof die eerste dag van de oorlog worde er regelmaotig naor de radio elusterd. De ni'jsberichten, en die waren er altied tiedens het eten en dat betekende, stille wezen. Veur mi'j was dat helemaole niks. Ik begrepe er ook niks van, maar ik eurde van moeder dat er oprukkende troepen waren en hoe ver de vijand Nederland was binnen edrunge. Het duurde niet lange dat onze volk niet meer naor de radio konden lustern want alle radio's mossen worden in-eleverd. Niet alle radio's kregen de Duitsers in d'aanden want er werden radio's verstopt en wel zodanig zodat de ni'jsberichten stiekem konden worden belusterd.

Razzia's

Op ieder moment van de dag kon men een razzia verwaachten. Die onheilstijding ging dan as een lopend vuurtie het ele dorp deur. Opperwachtmeester Visscher had hier een grote rol in om onderdukers te waorschouwen. De Gieterse mannen stapten in de punters en verstopten zich in de rietkragen, en die waren er legio in de omgeving. In de krage was een plekke waar de Duutser geen weet van hadden, en om hier te komen elemaole niet. Gien iene punterboom lag nog in een punter of stond onder dak. Daor hadden de Gietersen wel veur ezorgt, dus er zat veur de Duitsers niks anders op om dan mit een boonestok an d'overkaante van 't Wiede te koemen. En wie kon er vaeren, gien iene wus de 'taktiek' van vaeren, dus onze mannen zaten daor veilig in de rietkragen.

Ien keer is er op een punter mit vluchtende jongkerels escheuten. Koegels dwars deur de punter maar de mannen bin-n er goed van of ekeumen deur plat op de bodem van de punter te gaon liggen.

Dapper

Dapper dat was het volk die onderdukers onderdak beuden. In Gieteren waren her en der onderdukers, dat bleek laeter. De zomerhusies an 't Wiede beuden een veilig onderkoemen veur Joden en aandre onderdukers totdat ze mossen vluchten omdat ze waren verreuden. Deur wie? Vermoedens waren er wel maar zekerheid niet. Op de vlucht en nooit weer ezien. Niet alle Duitsers waren bedreigend want toen de schuulplaese van een joods echtpaer was ontdekt en hiernaoo een gesprek plaese vund, ging de gevreesde Duutser naor zien kammeraoden en zee:

“Zie wollen gerne leben.” Mit de bevrijding stond het echtpaer zwi'jende op de brôgge en toen wussen wi'j pas dat ze bi'j familie Gorte onderdak hadden evunden.

Ondergrondse

De ondergrondse bestond veurnaemlijk uut mannen maar zeker em-m vrouwen hier een geweldige bi'jdraege an eleverd. Alles was op de bon en op het distributiekantoor zaten veurnaemlijk vrouwen, die de extra bonkaorten veur de adressen waar onderdukers zaten, op een slimme maniere verwarkten. Ook fungeerden ze al koerierster waar sommigen pas laeter achter kwamen. Geheimhouding en gien iene in vertrouwen nemen buten de eigen kring. Het was oorlog.

Honger is hier nooit ewest. Er was gien gebrek want men pootte, zi'jde en oogstte uut eigen tuun. Illegale slachtingen van vaarkens en koen-n zorgde er wel veur dat er vet en vleis aachter de knopen kwam zoas bloedworst, metworst, en van het uitgesmolten vet bleven kaogies over die a-j waarm mossen eten. Op roggebrood was dit een traktatie.

Van dat vet werd smolt emeuken. Smolt is, vet en basterdsuker en men smeerde dit op het brood. Van geraspte aardappels en melk vars van de koe, kreeg men pap en van sukerbieten werd stroop emeuken. Dat was weer lekker op de dreuge bonen en mit een stôkkie spek in de linkerhand.

Er mos bi'j sommige gezinnen ook heel wat meer eten op de taofel koemen vanwege de evacués

En die waren er genoeg. Ze kwamen overal weg, Arnhem, Rotterdam. Den Haag, en de meesten hadden bi'j ankomst aarg veule honger en hier mos veurzichtig mee worden omme sprungen.

Zie waren al veurzien van kleren maar een flinke, frisse wasbeurt was niet overbodig. De skoeleklassen zaten barstens vol. Vuufstig leerlingen in ien klaslokaal was gien uutzundering.

De skoelekiender werden etraind op; wat te doen bi'j lôchtalarm.

Wanneer de meester op de toeter bleus mos iederiene onder de baank kroepen mit 't heufd naor beneden. Dizze oefening kreeg zo of en toe een herhaling. Het onderwiegend personeel waren de keurmeesters, ook die dag toen er weer op een toeter werd ebleuzen en de kiender weer onder de baanken kreupen. Maar al gauw kwam men tot de ontdekking dat de toeter niet van de meester kwam maar van de melkvaerder die van de melkfabriek kwam en het melkgeld veur de boer bi'j zich had. Deur een flinke toeter te laoten euren was dit de ankondiging dat hi'j er an kwam. Het zakkie mit melkgeld werd tussen het deksel van de lege melkbusse estopt. Nao de toeter van de melkvaerder was er volop plezier in de klasse. De bevrijding in Gieteren was op 13 April 1945. Zie koemen er an, De bevrijders. Een klein koppeltie volk had zich bi'j de diekbrôgge verzaemeld om de bevrijders te verwelkomen. Slechts iene tank mit bemanning kwam vanof de Blauw Hand Gieteren binnen rieden. De meui'jte niet weerd maar die iene was genoeg. De meensen feliciteerden enaander en s'aovunds ging een groep meensen het hele pad langes en zungen vaderlandsel liedties. Het Wilhelmus ontbreuk niet.

En dan is er bevrijdingsfeest mit een zweefmeule die bi'j iedere rit vol zat en overuren dri'jde. Burgemeester Voetelink kwam uut zien onderduukadres en werd bi'j de Kruuswegbrôgge, begun van Gieteren, verwelkomt. Ik mogge (mit gehaspel) een welkoms gedichie opzeggen:

“Welkom burgemeester, welkom ook mevrouw
 Welkom in ons midden want gij bleef Neerland trouw
 Heel Nederland is nu bevrijd, wij zijn dus zeer verblijdt
 En vieren op dee'z dag, te keer naar oud gezag
 Kom met ons, één van geest, naar 't Gieters jubelfeest”

De burgemeester kon op 't olde nest het waark hervatten. In de cafe's werd edaanste en eproost. Wat een plezier en bevrijding. Mien burenen daansten zelfs mit enaander wat een ontdekking dat dit ook kon. Lanteernpaolen kregen weer locht. Het was allemaole heel bijzunder.

Herdenken

Ja zeker, herdenken dat mot gebeuren. Zoveule jonge meensen em-m hun leven egeven veur de bevrijding van Nederland, dus veur ons. Jonge levens die een anslag pleegden op eur eigen geveulens. Een diepe bewondering en respect veur alle oorlog slachtoffers waaronder:

*Hanny Schaft, het meisje met het rode haar
Eur jonge leven kreeg een wending
vertrouwen loste op
in achterdocht
geheimtaal was de tolk
veur eigen volk
Verkilde harten levern
een niks ontziende haat
een dapper en moedig gevecht
veur gerechtigheid en recht
De ego was niet in tel
het onrecht toe ebrocht
gaf eur alle kracht
zekerheid en vast beraoden
het waren helden daoden
Dappere held, HANNY SCHAFT
de geschiedenis zal
gien herhaling beleven
mien diepe respect
an dizze vrouw egeven*

*Femmy Woltman,
Giethoorn.*

Suja...suja... kiendtien...

*In disse rubriek brengen wi-j kleinkinderværries in de streektael.
Èk eb uutgebraid e' zöcht, maer ek ken gien værsien vienden die met 't
Oorlog of bevrijdige' te maeken ad (gelukkig zol' k' caste zaegen).
Dissende zungen wi-j as kleine kienders achter in de oorlog.
Et is niet in de streektael, maer ek wil um ee niet ontossn. Ryd'W'.*

Wieze: Lily Marleen.

Suja suja kiendtien...

*Op de weg naar Kampen
staat een autobus,
met kapotte banden
en de motor stuk.
Alle mensen kijken kwaad
omdat die Novabus niet gaat.
Hij is van surrogaat...
hij is van surrogaat..!*